

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

ÜÇ DENİZ GİRİŞİMİ VE NATO GENİŞLEMESİ -
17.12.2021

Deniz ÜNVER

Blog No: 1
14.01.2022

Deniz Ünver

Bağımsız Araştırmacı

Tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi dünya yine büyük güçler arasında bir güç rekabetine tanıklık etmekte ve bu rekabet kendisini mümkün olan her alanda görünür kılmaktadır. Söz konusu rekabet özellikle büyük güçlerin nüfuz kurma ve yayma aracı olan ulaşım projelerinde görülmektedir. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) bu ulaşım projelerinin en büyük örneği olarak değerlendirilebilir. Çin'in KYGsi bir süredir ilgi odağı olsa da, Üç Deniz Girişimi (ÜDG, *Three Seas Initiative/3SI*) gelecekte adından daha fazla söz ettireceği kesin olan bir başka çarpıcı projedir.

Günümüz itibarıyla ÜDG üyeleri on iki ülkeden oluşmaktadır: Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Avusturya, Macaristan Slovenya, Hırvatistan, Bulgaristan ve Romanya[1]. 2015 yılında Polonya ve Hırvatistan tarafından sunulan ÜDG; Baltık Denizi, Karadeniz ve Adriyatik Denizinde bulunan on iki ülkenin ekonomisini ve altyapısını geliştirmeyi hedeflemektedir[2]. ÜDG'nin kurulmasına yol açan için birkaç hedef bulunmaktadır. İlk olarak, ÜDG bölgelerin ulaşım, enerji ve dijital altyapı sektörlerindeki eksiklikleri gidermek amacıyla kurulmuştur[3]. Özellikle 2018 yılında Bükreş'te gerçekleşen ÜDG zirvesinde 48 Öncelikli Proje Listesi yayınlanmış ve enerji, ulaşım ve dijital alanlar ÜDG'nin temel direkleri olarak adlandırılmıştır[4]. Ayrıca, ÜDG'nin amaçlarından birinin, bölgenin nispeten zayıf altyapısını geliştirirken diyalogu teşvik etmek olduğu ileri sürülebilir[5].

Girişim için şimdiye kadar dört devlet başkanlığı düzeyinde zirve düzenlenmiştir ve beşinci zirvenin de 2022'de Letonya'da yapılması planlanmaktadır[6]. Daha önceki zirvelerde ÜDG'nin ekonomik projeleri ele alınmış ve bu projeler uluslararası toplumun dikkatine sunulmuştur[7].

Üye ülkelerinin Avrupa Birliği'nin üçte birini oluşturması, toplam nüfuslarının 111 milyon kişiden oluşması ve kişi başına düşen GSYİH'nın AB ortalamasının yaklaşık yüzde 80'ini oluşturması da ÜDG ile ilgili en önemli unsurdur[8]. Bunlara ek olarak, üye ülkelerin AB'de en hızlı büyüyen ekonomilere sahip oldukları da söylenmektedir[9].

ÜDG; NATO/AB üye devletlerinin, Baltık ve Adriyatik Denizlerini birbirine bağlayacak bir jeopolitik ittifakı olarak kabul edilmektedir[10]. Bu durum, Avusturya dışındaki Girişim'e üye ülkelerin NATO/AB üyeliği ve komünist geçmişleri gibi bazı ortak noktalarının bulunmasından da anlaşılabilir[11].

Bu nedenle proje kurulduğunda, ABD tarafından oldukça büyük destek görmüştür[12]. Dönemin ABD Başkanı Donald Trump'ın projeye destek verdiği bilinmektedir[13] ve dönemin ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, 2020 Münih Güvenlik Konferansı'nda ABD'nin Girişim'e 1 milyar dolar destek vereceğini açıklamıştır[14]. Mevcut ABD Joe Biden yönetimi, Almanya'nın Girişimde daha büyük bir role sahip olması gerektiğini düşünürken ÜDG'ye de destek vermeye devam etmektedir[15]. Ayrıca, ABD Temsilciler Meclisi geçen yıl ÜDG'ye destek veren bir yasa tasarısını onaylamıştır[16].

Bu destek, ABD'nin ÜDG'yi bölgedeki Çin ve Rus nüfuzunu sınırlandırma projesi olarak görmesi bağlamında açıklanabilir[17]. Önemli olan nokta, ÜDG'nin ABD tarafından Çin'in KYGsini gerçekleştirilmesini engellemek için ortaya koyduğu alternatif bir proje olarak kabul edilmesidir[18]. Bu, ABD Başkanı Biden'ın dış politika danışmanı Michael Carpenter tarafından da önerilmiş ve Carpenter şunları söylemiştir: Çin'in KYGsine özel sektör liderliğindeki bir alternatif haline gelebilecek 3 Deniz Girişimi için [ABD Temsilciler Meclisi]'ndeki çift partili desteği görmek gayet güzel[19]. Girişim KGYye bir alternatif olarak görülmektedir, çünkü Avrupa'daki Çin devleti liderliğindeki altyapı firmalarının gelirlerini değiştirmeyi hedeflemektedir[20].

Buna ek olarak, ÜDG'nin bir diğer olası avantajı, bölgedeki Rus siyasi ve ekonomik çıkarlarını engellemektir. ÜDG'nin Rus enerji kaynaklarının hakimiyetini bozma

potansiyeline sahip olması, ABD'nin ÜDG'yi desteklemesinin sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir[21]. Bu sayede Girişim AB'nin etkisini ilerletip ve ABD'nin gaz satışlarını arttırabilecektir. Bu satış artışının da ÜDG'nin ABD'ye bir başka yararı olduğu söylenmektedir[22].

Bu nedenlerle ABD, Girişimin ekonomik potansiyelinin ve tahmini siyasi etkisinin farkındadır[23]. ÜDG ABD'ye NATO'nun askeri kapasitesini ve ABD'nin operasyonel planlamasını artırmanın bir yolunu sunmaktadır[24]. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana NATO'nun doğudaki ittifak sınırını önemli ölçüde geliştirdiği ve ilerlettiği söylenebilir [25]. Nitekim özellikle Varşova, Tallinn ve Helsinki arasında, *Międzymorze (Intermarium)* koridorunda yol ve köprü yapımı devam etmektedir[26]. Ayrıca NATO'nun doğu yakasındaki en büyük askeri seferberliğin gerçekleştiği Karpatlar bölgesi vardır[27].

Ancak, ÜDG'nin kurulması ve etkili olması için üstesinden gelmesi gereken zorluklar da bulunmaktadır. Bu zorluklardan biri, üye devletlerin karşıt ve tartışmalı görüşleridir. Örneğin, Polonyalı yetkililerin projenin kurulmasına olan hevesinin aksine, Çek yetkililer ÜDG'ye biraz şüpheyile yaklaşmaktadır[28]. Çek görüşüne göre ÜDG, Polonya'nın bölgedeki gücünü artırabilir ve AB içinde Doğu-Batı bölünmesine neden olabilir[29]. Ayrıca, Polonya gibi Baltık ülkeleri de ÜDG'yi jeopolitik ve tarihsel görüşlerle değerlendirdiklerinden, söz konusu ülkeler ÜDG'nin, Çin etkisinin yanı sıra Rus etkisini de zayıflatabileceğini düşünmektedir[30]. Öte yandan, Macaristan ve Avusturya gibi üye ülkeler, Doğu ile Batı arasında dengeli bir politika izledikleri için bu konuda daha pragmatik bir duruş sergilemektedirler[31].

Genel olarak ÜDG Batı dünyası için bir umut olarak kabul edilmektedir. Gelecek vaat eden bir gündem ve beklentilerle; Girişim dijitalleşme, altyapı ve enerji alanlarındaki gelişmelerle bölgenin bağlantısını arttırmayı hedeflemektedir. Projenin, Rusya ve Çin'in bölgedeki çıkarlarını da sınırlaması beklenmektedir. ÜDG başarılı bir şekilde gerçekleştiği takdirde, NATO genişlemesi doğu Avrupa'da da kök salacaktır.

Ancak Girişimin kötü niyetli bir yönü de bulunmaktadır. Başlangıçta, Baltıklardan Karadeniz'e kanallar ve nehirler aracılığıyla doğrudan bir su yolu bağlantısı sağlamak için projeye Belarus ve Ukrayna'nın da dâhil edilmesi planlanmıştır. Bu durum, Türkiye de dahil olmak üzere bazı taraflarca, Montrö Sözleşmesi'nin Karadeniz'e erişim için getirdiği sınırlamaları aşma çabası olarak düşünülebilecektir. Türk görüş açısından Girişim; AB'nin doğu sınırlarını çizmesi, Balkanlar'ı bölmesi ve Türkiye'yi dışarıda bırakmak eylemlerine paralel olarak, NATO'nun Doğu kanadını doğu Avrupa'da daha da sağlamlaştırmak olarak yorumlanabilir.

**Bu yazı, 17 Aralık 2021de AVİM tarafından İngilizce olarak yayınlanan bir yazının Türkçe çevirisidir. Orijinal yazıya ulaşmak için tıklayınız: <https://www.avim.org.tr/Blog/THREE-SEAS-INITIATIVE-AND-NATO-ENLARGEMENT-17-12-2021>*

[1] Andrew A. Michta, The Three Seas Initiative will reorder NATO's eastern flank, *1945*, November 1, 2021, <https://www.19fortyfive.com/2021/11/the-three-seas-initiative-will-reorder-natos-eastern-flank/>

[2] Age.

[3] Tim Gosling, Navigating the Three Seas Initiative, *Balkan Insight*, December 30, 2020, <https://balkaninsight.com/2020/12/30/navigating-the-three-seas-initiative/>

[4] David Morris, The Three Seas Initiative: A European Answer to China's Belt and Road, *The Interpreter*, October 26, 2020, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/three-seas-initiative-european-answer-china-s-belt-and-road>

[5] Monika Sieradzka, Europe's 'Three Seas Initiative' aims to curb Chinese influence, *DW*, October 18, 2020, <https://www.dw.com/en/europes-three-seas-initiative-aims-to-curb-chinese-influence/a-55314607>

[6] Michta, The Three Seas Initiative will reorder NATO's eastern flank

[7] Age.

[8] Age.

[9] Age.

[10] Petar Kurecic, The Three Seas Initiative: geographical determinants, geopolitical foundations, and prospective challenges, *Hrvatski Geografski Glasnik*, January 1, 2018, https://www.researchgate.net/publication/326073180_The_Three_Seas_Initiative_geographical_determinants_geopolitical_foundations_and_prospective_challenges

[11] Age.

[12] Morris, The Three Seas Initiative: A European Answer to China's Belt and Road.

[13] Gosling, Navigating the Three Seas Initiative.

[14] Michta, The Three Seas Initiative will reorder NATO's eastern flank.

[15] Age.

[16] Gosling, Navigating the Three Seas Initiative.

[17] Age.

[18] Morris, The Three Seas Initiative: A European Answer to Chinas Belt and Road.

[19] Gosling, Navigating the Three Seas Initiative.

[20] Morris, The Three Seas Initiative: A European Answer to Chinas Belt and Road.

[21] Gosling, Navigating the Three Seas Initiative.

[22] Age.

[23] Michta, The Three Seas Initiative will reorder NATO's eastern flank

[24] Age.

[25] Age.

[26] Age.

[27] Age.

[28] Gosling, Navigating the Three Seas Initiative.

[29] Age.

[30] Morris, The Three Seas Initiative: A European Answer to Chinas Belt and Road,

[31] Age.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: ÜNVER, Deniz. 2026. "ÜÇ DENİZ GİRİŞİMİ VE NATO GENİŞLEMESİ - 17.12.2021."

Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2022 / 1. Ocak 14. Erişim Nisan 10, 2026.
<https://www.avim.org.tr/public/index.php/Blog/UC-DENIZ-GIRISIMI-VE-NATO-GENISLEMESI-17-12-2021>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır